KOLEKTİF KARAR ALMA MEKANİZMASINDA KULLANILAN OYLAMA YÖNTEMLERİ

İsmail GÜNEŞ(*)

Özet: Bu çalışmanın kapsamı, pek çok disiplinin ilgi alanına giren kolektif karar alma mekanizmasında önerilen veya kullanılan değişik oylama yöntemlerinin incelenmesi ile sınırlıdır. Yöntemlerin hepsinin olumlu veya olumsuz yönleri bulunabilir. Ancak herhangi bir yöntemin uygulanması durumunda ortaya çıkabilecek sonuçlar, pek çok değişik faktöre bağlı olarak toplumdan topluma farklılık gösterebilir. Bu farklılıklar uygulanacak yönteme, alınacak kararın türüne, kararın alındığı topluluğun yapısına, topluluğu oluşturan kurum ve kuruluşlara bireylerin durumuna, karar alma mekanizmasını geçerli kılan demokratik mekanizmanın işlerliğine bağlıdır.

I. Giriş

Kolektif karar alma mekanizması, bir çok disiplinin ilgi alanına girmektedir. Özellikle de siyasal bilimin alanını oluşturduğu gibi temel araçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Devlet teorisi, oylama yöntemleri, seçmen davranışları, siyasal partilerin politikaları, söylemleri, bürokrasi vb konular siyaset biliminin konuları arasındadır. Ekonomi bilimi ile olan ilişkisi ise kamusal kararların analiz yöntemi gündeme geldiğinde ortaya çıkmaktadır. Kamusal karar analizinin dayandığı temel davranış postülası, bireyin bencilliği, çıkarını maksimize peşinde koşması ve rasyonelliğidir (Sönmez,1987:190)

Kolektif karar alma mekanizmasını açıklamaya yönelik bu farklı yaklaşımlar pozitif ve normatif temeller baz alınarak incelenebileceği gibi, temel postüla kabul edilen rasyonellik ölçütü baz alınarak da ele alınabilir. Bunun yanı sıra doğrudan katılım ve temsili sistemlerdeki oy kullanma yöntemlerine göre de inceleme yapmak da olasıdır.

Kolektif karar alma mekanizmasının bir bütün olarak incelenmesi durumunda; konunun önemi, uygulama alanı, piyasa karar alma mekanizması ile karşılaştırılması, ekonomik yorumu, araçları, yöntemleri ve bu yöntemlerin etkinlik koşullarını sağlayıp sağlamadığının ele alınması gerekir. Bu çalışmadaki temel amaç kolektif karar alma mekanizmasını sayılan tüm boyutları ile ele almak olmayıp, sadece kolektif karar alma mekanizmasında kullanılan oylama yöntemlerini incelemek ve bunun üzerine değerlendirmeler yapmaktır. Bu amaçla kolektif karar alma mekanizmasında kullanılan oylama yöntemleri kısaca tanıtılarak, bu konudaki literatürdeki çalışmalar kısmen aktarılmaya çalışılmış, bu yöntemlerin faydaları ve sakıncaları ele alınarak uygulanabilirliği tartışılmıştır.

(*) Dr., Çukurova Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü

II. Kollektif Karar Alma Mekanizmasında Kullanılan Oylama Yöntemleri

Tablo-1'de çalışmamız kapsamında ele alınan kolektif karar alma yöntemleri ve konular gösterilmiştir.

Tablo-1: *Çalışmamızda Ele Alınan Kolektif Karar Alma Yöntemleri Ve Konular*

Oybirliği Kuralı	Tam Oybirliği Kuralı Yaklaşık Oybirliği Kuralı	
Çoğunluk Kuralı	Nisbi Çoğunluk Kuralı Basit Çoğunluk Kuralı Kaliteli Çoğunluk Kuralı	Oylama Paradoksu
Kolektif Rasyonelliği Sağlayan Oylama Yöntemleri	Çok Oy Kuralı Puan Verme Kuralı	
Çoğunluk Kuralına göre Diğer Karar Alma Modelleri	Downs Yaklaşımı :Politikada Rekabet Modeli Oy Maksimizasyonu ve Ortanca Seçmen Coleman Yaklaşımı Taraf Tutma Modeli	

Çalışmamızda öncelikle oybirliği kuralı incelenecektir. Bunu takiben çoğunluk kuralı ele alınarak, basit çoğunluk kuralının uygulanması durumunda ortaya çıkan "oylama paradoksu" konusuna değinilecektir. Kolektif rasyonelliği sağlayacak yöntemlerin incelenmesini çoğunluk kuralına göre diğer oylama modellerinin incelenmesi takip edecektir.

A. Oybirliği Kuralı

Oybirliği kuralına uygun kararların alınabilmesi için siyasal karar alma sürecine katılanların aynı yönde karar alması gerekir. Kuşku yok ki katılımcı sayısının artışına bağlı olarak bu yöntemin uygulanabilirliği zorlaşmaktadır.

Oybirliği kuralı kamu harcamaları teorisinde klasik bir problem olan kamusal mallarla ilgili bireysel tercihlerin tanımlanması yöntemiyle ilgilidir. Lindhal'ı izleyen birkaç ekonomist, kamusal malların tedarikiyle ilgili yöntemler geliştirmişlerdir. Bu yöntemler arasında kolayca formüle edilebilen bir yöntem; kamu tercihi analiz yöntemidir. Bu analizden biraz daha farklı bir analiz Lindhal dengesinde görülebilir. Seçmenler, kamusal mal miktarlarının tüm ihtimal bileşimleri üzerinde oy kullanabilmektedir. Eğer iki seçmen bir kamu malı miktarı üzerinde pazarlık süreci sonunda anlaşabilirlerse, bu noktadaki vergi paylarıyla diğer tüm bileşimleri tercih etmektedirler. Bu oybirliğiyle kararlaştırılan bir tercihtir. Oybirliği kuralı, Pareto tercihli kamusal mal miktarı ve vergi oranlarını

kesin anlamda sağlayabilecek bir yöntem olarak özellikle Wicksell tarafından ele alınmıştır.

Wicksell'in ilk olarak sistematik bir biçimde ele aldığı oybirliği kuralı (Unaminity Rule); oylama katılan bireylerin tamamının aynı yönde oy kullandığı diğer bir deyişle tam bir fikir birliğinin sağlandığı durumu ifade eder. Kuşku yok ki böyle bir durumun gerçekleşeceğini düşünmek gerçekçi bir yaklaşım olarak görünmemektedir. Bu nedenle Oybirliği kuralını iki alt grup halinde incelemek daha doğru olacaktır. Bunlardan birincisi tam anlaşmayı ifade eden mutlak veya tam oybirliği (complete/absolute unaminity), ikincisi ise yaklaşık oybirliği (approximate unaminity) veya nispi oybirliği (relative unaminity) olarak anılan kuraldır.

a) Tam Oybirliği Kuralı:

Tam oybirliği kuralının gerçekleşebilmesi için oylamaya katılanların tamamının aynı yönde oy kullanmaları gerekir. Bu açıdan bu kuralın realite ile örtüşmediğini söyleyebiliriz. Tam oybirliği kuralının kamu ekonomisi alanında bir karar alma yöntemi olarak kullanılabilmesi halinde, Pareto'nun optimalite kriteri şu şekilde yazılabilmektedir;

$$\sum MRS=MRT=MC$$

Eşitliğe göre, özel ve kamusal mallar arasındaki marjinal ikame hadleri toplamı, oylamaya katılan seçmenler için, yine aynı mallar arasındaki marjinal transformasyon haddine eşit olmalıdır. Marjinal ikame haddi (MRS), marjinal faydayı ve marjinal transformasyon haddi (MRT), marjinal maliyeti gösterdiğinden; MB=MC eşitliği yazılabilir. Bu son eşitliğe göre tam oybirliği kuralına uygun olarak kolektif kararların alınması halinde, kamusal mallarla ilgili olarak, seçmenlerin marjinal faydalarının toplamı ile kamusal malın marjinal maliyeti birbirine eşit olmaktadır (Şener,1998:142)

AB,BC ve CD adlı seçmenler/gruplar; Enflasyon,işsizlik, bütçe açığının azaltılması politikalarına ilişkin olarak tercihlerini Tablo-2'de gösterildiği biçimde sıralamaktadır.

Tablo-2: *Seçmenlerin 3 Değişik Ekonomi Politikası Karşısındaki Seçimleri*

	Enflasyonla Mücadele	İşsizlikle mücadele	Bütçe Açığının azaltılması
AB	1.öncelik	2.öncelik	3.öncelik
BC	1.öncelik	2.öncelik	3.öncelik
CD	1.öncelik	2.öncelik	3.öncelik

Tabloya göre,bütün seçmenler veya siyasi partiler enflasyonla mücadele programını, işsizlikle mücadele programına, işsizlikle mücadele programını da Bütçe açığının azaltılması programına tercih etmektedir. Seçmen veya siyasi partilerin tercihlerini sıralama tarzı ile kolektif karar alma sonucu olarak varılan sonuç arasındaki tutarlı bir ilişki vardır.

b) Yaklaşık Oybirliği Kuralı:

Bu yöntemde kararların alınmasında oylamaya katılan seçmenlerin veya temsilcilerin önemli bir kısmının aynı yönde oy kullanmaları gerekir. Aranan çoğunluk için kesin bir oran belirtilemese de bu oran 9/10, 5/6, 4/5, gibi oranlar olabilir.

Tam oybirliği kuralına göre karar alınması için, bedava yararlanma motivasyonu söz konusu olamayacağından, kolektif karar alma şansıda azalmaktadır. Buna karşın oybirliği kuralına göre karar alınması yöntemi kabul edildiğinde, oy değişimi olanakları da yaratıldığından, kolektif karar alma mekanizması daha çabuk işleyebilmektedir (Şener,1980;68-69;1998:144-145).

Oybirliği kuralına getirilen eleştirilerden ilki, uzlaşma sağlanıncaya kadar geçen sürede kaybedilen zamanın fazla olmasıdır. Bireylerin daha az zaman harcayarak tam bir uzlaşma sağlanamadan da kendileri açısından etkin bir noktaya ulaşabilirler. Bunun yanı sıra , oybirliği kuralının bireylerin stratejik davranışlarına neden olabilir. Ancak hangi yöntem olursa olsun benzer stratejik davranışların gözlemlenmesi bu eleştirinin sadece oybirliği kuralı için geçerli olmadığını söyleyebiliriz (Mueller,1976:401).

B. Çoğunluk Kuralı

Çoğunluk kuralı en fazla kullanılan oylama yöntemi olarak karşımıza çıkmasına karşın niçin en sık karşılaşılan oylama yöntemi olduğunu açıklayabilecek göstergeler çok da fazla analiz edilmemiştir. Gerçekten de, çoğunluk kuralının davranışlarını açıklayabilmek için normatif ve pozitif dayanaklara gereksinim duymaktayız. Özellikle normatif yaklaşım sergileyenler arasında Downs, Leibenstein, Baumol ve Rae gibi isimleri sayabiliriz. Bunların arasında, Downs'un teoriye yaptığı katkılara göz ardı etmeksizin, Rae tarafından geliştirilen yaklaşım konumuz açısından irdelenmeye değerdir.

Douglas W. Rae yaklaşımında çıkış noktası olarak, aynı Buchanan ve Tullock gibi, bir karar alma yönteminde bireylerin bencilliklerinin tercih ve konumlarındaki belirsizliklere bağlı olduğundan ve bireylerin bir konu üzerindeki desteklerinin hangi etkenler tarafından en aza indirilebileceğinden hareket etmiştir. Bu yaklaşımın en önemli noktası kanımızca şudur: Çoğunluk kuralı, refahın yeniden dağılımına ulaşırken alacağı rol açısından, rakiplerin fayda kaybının, ortakların kazanımına eşit olduğu noktada oldukça makul görünmektedir. Bu nokta çoğunluk ve oybirliği karar alma yöntemleri üzerine yapılan tartışmaların can alıcı noktasıdır.

Çoğunluk kuralının uygulanabilmesi için; kolektif karar alınabilmesi için oylamaya katılanların yarıdan bir fazlasının oyu gerekmektedir. Çoğunluk kuralının uygulanmasında farklı yöntemler uygulanabilir. Bunlardan nispi çoğunluk kuralı, basit çoğunluk kuralı ve kaliteli çoğunluk kuralı ele alınacaktır.

a) Nispi Çoğunluk Kuralı (Simple Plurality Rule):

Oylamaya katılan seçmenler veya temsilcilerin sayısı toplam oy olarak alındığında, çeşitli seçenekler için verilen oyların toplam oylara oranı alınır ve en yüksek oranda oy olan seçenek uygulanabilir. Bu durum bir örnekle açıklanabilir. 550 kişilik bir temsilcinin oluşturduğu bir mecliste, önerilen çeşitli bütçe politikalarının aldıkları oy ve oranları aşağıdaki şekilde olsun

Tablo-3: *Partilerin Bütçe Politikası Önerileri Ve Oyları*

RP Bütçe Politikası	158 oy	% 28.72
DY Bütçe Politikası	135 Oy	% 24.54
AN Bütçe Politikası	133 Oy	% 24.18
DS Bütçe Politikası	75 Oy	% 13.63
CH Bütçe Politikası	49 Oy	% 8.90

Bu yönteme göre 550 oyun 158'ini alan RP bütçe politikasının uygulanması gerekir. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken bu yöntem sonucunda 392/550 gibi %71.27'nin tercihlerinin yok sayılmasıdır. Bu yöntem karar almayı kolaylaştırmak, ve çoğunluğun tercihlerine genellikle aykırı olmak gibi bir özelliğe sahiptir. Doğan bu sakıncaları gidermek için bu kadar düşük oranlarla kolektif bir kararın alınmasını önleyici bir oran barajın getirilmesi mümkündür. Ancak bu kez de uzlaşmanın gerçekleşmemesi durumunda karar alma mekanizmasında tıkanıkların olması olasıdır.

b) Basit Çoğunluk Kuralı(Simple Majority Rule):

Bu yöntemle kolektif kararın alınabilmesi için oylamaya katılanların yarısından bir fazlasının oyu yeterlidir. Burada karşılaşılacak bazı sorunlar söz konusudur. Oylamaya katılanların yarısından bir eksiğinin çıkması seçime konu olan politikanın reddine neden olabilir. Bunun yanında tutarsız sonuçlar alınmasına da yol açabilir.

Basit Çoğunluk kuralının uygulanmasına örnek olarak TBMM Gensoru görüşmeleri verilebilir. Gensoru görüşmelerinde katılan üye tamsayısının salt çoğunluğuyla gensoru reddedilebilir veya kabul edilebilir.

Tüketici tercihlerinin açıklanmasıyla ilgili olarak başvurulan mali kararların alınmasında uygulanan basit çoğunluk sisteminin taşıdığı sakıncalar şöyle özetlenebilir.

1-Bu sistem, sürekli olarak azınlıkta kalan kişiler için ciddi bir baskı unsuru yaratmaktadır.

2-Bu sistem,özellikle çoğunluğu sağlayan öneri ile azınlıkta kalan öneri arasındaki oy farkı az olduğu zaman toplum tercihlerini başarıyla yansıtmamaktadır.

3-Bu sistemde,belli seçenekler karşısında kişilerin duygularındaki şiddeti dikkate alma imkanı bulunmamaktadır.Herkesin yalnızca tek oya sahip olması ve bu oyu bölmeden kullanma zorunluluğu,duygulardaki şiddetin belirtilmesini zorlaştırmaktadır.Diğer bir deyişle kişilerin herhangi bir önerinin kabulünü ya da reddini ne ölçüde istedikleri dikkate alınmaktadır.

Bu sistemde aralarında seçim yapılacak olan alternatif politikalar ikiden fazla ise seçim sonucu alınan kararlar ile kişisel tercihler arasında bir tutarsızlık söz konusu olmaktadır.

c) Kaliteli Çoğunluk Kural (Qualified Majority Rule):

Genellikle az kullanılan bir yöntemdir. Ülkemizde de Anayasa değişikliği ve Cumhurbaşkanlığı seçiminde uygulanan bu yönteme göre kolektif kararın alınabilmesi için oylamaya katılanların önemli bir bölümünün 2/3 gibi aynı yönde oy kullanmaları gerekmektedir. TC Anayasasının 102.maddesine göre Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Bu kaliteli çoğunluk sistemine uygun bir yaklaşımdır. Ancak bu koşulun sağlanmasındaki zorluk karşısında yine anayasamıza göre birinci ve ikinci oylamada kaliteli çoğunluk sağlanamazsa üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğunu sağlayan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

d. Çoğunluk Modelinin Değerlendirilmesi

Oylama yöntemleri içerisinde en fazla kullanılan ve literatürde üzerinde yoğun olarak durulan çoğunluk modelleridir. Oylama kuralı ile ilgili değerlendirmelere bireylerin niçin oy kullandıkları sorusunu sorarak başlamak anlamlı olabilir. Downs "rasyonel seçmen hipotezinde" seçmenin politik sürece katılması ile beklediği faydasını maksimize etmeye çalıştığını ileri sürer seçmenin oy kullanmaya karar vermekle seçim sonuçlarının kendi durumunu ne kadar iyileştireceğini göz önüne aldığını bu nedenle de seçmenin seçmenin oyunun sonucu etkileme olasılığı ve seçmenin beklentileri bu kararın alınmasında ön plana çıkar. Sonuçta seçmenin istediği sonuç alınırsa faydası U(X) ile, ve seçmenin sonucu etkileme olasılığı P ile gösterilirse beklenen fayda P[U(X)] şeklinde ifade edilebilir. Bu sürece katılmakla seçmenin katlandığı maliyetler C, beklenen net fayda E(U) ile ifade edildiğinde Beklenen net fayda aşağıdaki şekilde formülüze edilebilir

E(U)= P[U(X)]-C

Bu formülasyondan da anlaşılacağı gibi seçmenin oy kullanabilmesi için beklenen faydasının katlandığı maliyetten daha yüksek olması gerekir. Fayda yaklaşımını baz alan seçmen davranışlarının konuyu açıklamada yetersiz kaldığı açıktır. Seçmenin oy verme sürecini sadece bireysel fayda ile açıklamak yanıltıcı olabilir. Oy verme bir vatandaşlık görevi ve medeni bir hak olarak kabul edilmektedir. Seçmenler bu haklarını kullanmakla psikolojik bir tatmin sağlamaktadırlar. Modelde D ile gösterilen bu tip faydalar eklendiğinde formülasyon aşağıdaki şekilde olacaktır (Cullis ve Jones,1992:89-90).

E(U)= P[U(X)]-C+D

Bireylerin davranışlarını bu açıdan ekonomik çıkara yönelik davranışlar ve ekonomik çıkara yönelik olmayanlar şeklinde ayırmak mümkündür. Lee (1988) bireylerin ideolojik amaçları içinde oy verdiklerini ve bunun bir kişisel kazanç beklentisinden dolayı yatırımdan çok bireysel tüketim gibi algılanmasının gerekliliğini vurgulamıştır (Lee,1988:191-199).

Seçmenin bu tip psikolojik faydasının seçim sürecindeki göreli önemi nedir sorusu önem kazanmaktadır. 1968 yılında Riker ve Ordeshook

R= P[U(X)]-C+D

eşitliğini test etmişlerdir. R seçimden beklenen faydayı ifade etmektedir. 1952, 1956 ve 1960 başkanlık seçimlerinden önce düzenledikleri anketlerde D'nin seçmen davranışlarında önemli bir yere sahip olduklarını ileri sürmüşlerdir (Riker, Ordeshook:,1968:25-42). Ashenfelter ve Kelly 1975'deki çalışmalarında 1960 ve 1972 başkanlık seçimlerini baz alarak yaptıkları araştırmada seçmenlerin sonuç üzerindeki etkili olma olasılıkları P'nin düşük olduğu durumlarda da oy verdiklerini vurgulamışlardır (Ashenfelter, Kelly, 1975:695-733).

Bu düşünceyi destekleyen ve desteklemeyen pek çok ampirik çalışma yapılmıştır. Müeller 1987'deki çalışmasında Downs yaklaşımını destekler sonuçlara ulaşmıştır. Farklı gelir gruplarının davranışlarıda ayrıca araştırmalara konu olmuştur. Frey'in 1971, Cavanagh'ın 1981 ve John ve Cullis'in 1986 tarihli çalışmaları buna örnek olarak verilebilir (Mueller,1987:77-99; Frey,1971:141-46, Cavanaght,1981:53-65).

Condorcet'un çoğunluk kuralına ilişkin 1975 tarihli araştırması devresel çoğunluk kavramına ulaşmıştır. C.L. Dodgson 1876 tarihinde ve daha sonraları Black 1948'de , Arrow 1951 ve 1963'de bu sorunu tartışmışlardır. Bu çalışmalar çoğunluk kuralı ile ilgili yaklaşımların temelini oluşturur.

Black çoğunluk oylamasının özelliklerini analiz etmeye çalışmıştır. Black'in çalışması topluluklarda karara varılması amacıyla çoğunluk ilkelerinin çözümü ile sınırlandırılmıştır. Borda'nın, Condercet'in ve özellikle Carol'un öncü çalışmalarının keşfini içeren çözümlemesinde Black, çoğunluk dalgalanmasının olasılığına dikkati çekmiş ise de üzerinde durduğu ana konu çoğunluk ilkesinin geçersiz kılınmasından çok işletilebilmesi üzerinedir. Bireysel tercihlerin tek bir zirve çıkacak şekilde sıralanması durumunda çoğunluk ilkesinin sonucunun daima

gruptaki ortanca seçmenin tercihlerine karşılık geleceğini keşfetmiştir (Buchanan,1975:383-394 çev:Eker,Aktan,1991)

e) Seçim Paradoksu

Kenneth Arrow, belirli varsayımlardan hareketle, çoğunluk kuralının uygulanması halinde kişisel tercihlerle toplumsal tercihlerin tutarlı olamayacağını savunmuştur. Arrow koşulları şunlardır.

1. Kolektif Rasyonalite: alternatif tercihler arasındaki sıralamadaki tutarlığı ifade eder, bireylerin tercihlerinin sıralanması ile sosyal refah fonksiyonundaki sıralama aynı yönde olmalıdır. Her tercik ilişkisinde uyulması gereken tamlık, yansıtıcılık ve geçişme özelliklerine sahip bir sosyal refah fonksiyonu oluşturulması gerekir.

2. Arrow bu koşula "sosyal ve bireysel değerlerin pozitif bağlılığı" adı vermektedir. Alternatif politikalardan birinin seçilmesi halinde sosyal refah fonksiyonu içindeki sıralama değişmemelidir.

3. Alternatiflerden birinin oylamadan çıkarılması halinde sıralama değişmemelidir.

4. Egemenlik koşulu olarak adlandırılan bu koşulda alternatif politikalar arasında tercih yapılırken dışarıdan herhangi bir müdahale olmamalıdır. diğer deyişle sosyal refah fonksiyonu empoze edilmemelidir.

5. Sosyal refah fonksiyonu dikta yöntemlerle belirlenmemelidir. Bu koşula diktatörlüğün olmaması koşuluda denmektedir.

Örnek olarak; bir ülkede savunma hizmetlerine ayrılacak pay konusunda koalisyonu oluşturan üç parti kendi aralarında görüşmeler yapmakta ve bir uzlaşma yolu aramaktadır. Bu üç partinin üyelerinin partilerinin görüşleri doğrultusunda oy kullandıkları varsayılmıştır. Koalisyonu oluşturan üç parti (AN,DS,MP) ve üç alternatif politika (X,Y,Z) tartışılmaktadır. Alternatif politikalardan X, savunma harcamalarına ayrılan payın Konsolide Bütçenin %20'si kadar pay ayrılmasını öngörmekte ve MP partisi tarafından savunulmaktadır. AN partisi Y alternatifini savunmakta ve Konsolide Bütçenin %15'i düzeyinde olmasını öngörmektedir. Son alternatif olan Z ise DS tarafından savunulmaktadır ve Konsolide Bütçeden savunmaya %10'lık bir pay ayrılmasını öngörmektedir. Partilerin birinci tercihlerinin olmaması durumunda tercihleri politik nedenlerden dolayı değişebilmektedir. Tercihlerin dağılımı şu şekilde dağılmıştır.

Tablo 4: *Savunma Bütçesi Konusunda Partilerin Görüşleri*

Partiler	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih
MP	X	Y	Z
DS	Z	X	Y
AN	Y	Z	X

Yukarıdaki sıralamalar basit çoğunluk kuralına göre sıralamalardan grup kararına nasıl ulaşılacaktır. İlk olarak seçim alternatif Y ile alternatif Z arasında yapıldığı düşünülürse görülecektir ki; gruplardan MP ve seçmen AN, Y'yi Z'ye tercih etmektedirler. Alternatif X ve Z karşılaştırıldığında DS ve AN, Z'yi X'e tercih ettiklerinden kazanan alternatif Z olacaktır.O halde grubun sıralamasının geçişlik kuralına göre Y-Z- X şeklinde olacaktır.

Ancak alternatif X ile alternatif Z karşılaştırıldığında kazanan alternatif X olmaktadır.Çünkü MP ve DS, X'i Y'ye tercih etmişlerdir ki bu durumda geçişlik kuralı gerçekleşmemektedir. DS'nin alternatif sıralamasında iki uç noktayı tercih etmesi bu sonucun doğmasına neden olmuştur.

Bu koşullara, "olanaksızlıklar teoremi", "Arrow çıkmazı", gibi isimler verilmektedir. Arrow bu beş koşulun birbiriyle bağdaşmadığını, aynı anda bu koşulların tümünün yerine getirilmesinin olanaksız olduğunu savunmaktadır. Arrow'un öngördüğü koşullarla ilgili olarak ortaya çıkan özel bir durum ise seçim paradoksu denilen tutarsızlık, (Intransity) durumudur. Arrow , Condorcet paradoksunun özel bir karar alma sisteminin çoğunluk ilkesine dayalı aksaklığından kaynaklanmadığını, aslında en mükemmel tercih toplama yönteminin de bu aksaklığı gideremeyeceğini savunmaktadır (Cullis ve Jones,1992:93)

Çoğunluk oylamasıyla ilgili olarak yapılan değerlendirmelerinde Frey alternatifler sunmuştur. Frey'e göre bu alternatifler şunlardır:;

a. Onay Oylaması: Burada seçmenler oylarıyla birçok konu arasından (veya aday) istediklerini onaylamaktadır - ancak her konuda bir oydan fazlası kabul edilmemekte, en fazla oyu alan seçenek seçilmektedir.

b. Bir Referandum Temelli Olasılık Oylaması: Burada oylar iki alternatif arasında değerlendirilmektedir(çoğunluk kuralıyla). Daha sonra sosyal seçim, oylamada alınan oy oranına göre alternatif olasılıklar halinde belirlenmekte, nihai seçim bu olasılıkları temel alarak yapılmaktadır. Çoğunluğun az bir farkla kazanması bir avantaj yaratmaktadır. Örneğin, bir oylamada evetler %55, hayırlar %45 oy almışsa, azınlığın küçümsenmeyecek bu oy oranı için hayıflanmasına gerek yoktur; az bir farkla tekrar kazanma şansları doğabilir.

c. Veto Oylaması: Burada da her birey kendi önerilerini sunabilir. Sosyal karar, her bireyin alternatifler arasından en fazla karşı olduğu öneriyi silme yöntemiyle alınır (Cullis ve Jones,1992:104).

Arrow yaklaşımına yöneltilen eleştirileri de göz önüne almakta fayda vardır. Little 1952 tarihli çalışmasında Arrow modelini yararsız bularak sadece diktatöryal bir düzende olabileceğini savunur. Arrow'un iki seçenek arasındaki tercihleri ele almasının sosyal refah kavramını anlamsızlaştırdığını ileri sürer (Sönmez,1987:191, Little,1952:422-32). Diğer yandan Arrow'un bazı değer yargılarına yer vermesi eleştirilmiş, birçok değer yargısı ile aynı anda nasıl doyuma ulaşılacağını ele alması eleştirilmiştir. Üçüncü tip eleştiriler ise çalışmanın içeriğine yöneliktir ve Arrow'un ulaştığı sonuçların geçersiz olduğunu savunarak,

serbest piyasada geçerli olan bireysel davranış aracılığı ile siyasi olguların analizinin yapılabileceğini kanıtlamaya çalışmışlardır (Sönmez,1987:192).

Mueller ise, çoğunluk kuralı, refahın yeniden dağılımına ulaşırken alacağı rol açısından, rakiplerin fayda kaybının, ortakların kazanımına eşit olduğu noktada oldukça makul görünmektedir. Bu nokta çoğunluk ve oybirliği karar alma yöntemleri üzerine yapılan tartışmaların can alıcı noktasıdır (Mueller,1976:403)

C. Kolektif Rasyonelliği Sağlayacak Oylama Kuralları

Yukarıda sayılan yöntemler dışında, kolektif rasyonelliği sağlayacağı ileri sürülen "çok oy" ve "çok puan verme" gibi iki yöntem daha önerilmektedir. Şimdi sırasıyla bunları kısaca ele alalım

a) Çok Oy Kuralı (Plurality Rule):

Temsili demokrasilerin temel kurallarından birisi bireylerin eşitliğinden hareketle her bireyin tek oyu olmasıdır. Ancak önerilen bu yöntemde birden fazla seçenek için oy kullanmak mümkündür. Kullanılacak oyun sayısı ise seçmenin karşı karşıya olduğu seçeneklerin sayısına bağlıdır. Oy sayısının hesaplanması için önerilen yöntem şu şekilde ifade edilebilir. Her seçmen alternatif politika sayılarının aritmetik toplamı kadar oy kullanabilir. Buna göre 5 alternatifli bir seçimde (5+4+3+2+1)=15 oy hakkına sahip olacaktır. Seçmen 15 oyunu aşağıdaki örnekte olduğu gibi dağıtabilir

AN= 5 oy+DY=4 oy+ DS=5 oy+CH=1 oy+ RP=0 oy =15 oy

Musgrave bu yöntem için " her seçmen veya politikacının kendi değerlendirmesinden bir derece yukarı hareket etmekle elde edilen fayda düzeyi, bütün seçmenler için aynıysa en yüksek oyu alan politika topluma en fazla toplam faydayı verecektir" diyerek bu yöntemin toplumsal refahı en fazla artıracak yöntem olduğunu belirtmektedir (Şener,1980:81)

b) Puan Verme Kuralı (Point Rule):

Pek çok yöntem çok oy kuralına benzemektedir. Çok oy yöntemine göre üstünlüğü alternatif tercihleri daha iyi yansıtmasıdır. Seçmen elindeki 100 puanı 5 bütçe politikası arasında dağıtmaktadır. Buna göre en fazla puanı alan bütçe politikası seçilmektedir. Ancak burada da bazı sakıncalar ortaya çıkabilmektedir. tercihlerin doğru olarak açıklanmaması durumunda ki bu durum bir politikayı ısrarla destekleyen politikacıların sıkça başvuracakları bir yöntemdir kolektif karar almadan beklenen sonuçlar gerçekleşmeyecektir.

Bu yöntemin nasıl uygulandığını bir örnekle açıklamak mümkündür. AN, DS ve MP adlı üç seçmen üç değişik ekonomi politikası arasında bir seçim yapmaktadır. Buna göre A politikası döviz kurlarının sabit kur şeklinde belirlenmesini, B politikası döviz kurlarının günlük olarak serbest piyasa koşullarına göre belirlenmesini C politikası ise döviz kurlarının kontrollü olarak piyasa koşullarına göre belirlenmesini öngörmektedir

Her seçmenin dağıtacağı oy sayısı 10 olarak kabul edilmiştir. Bu oyların dağılımı aşağıdaki tabloda olduğu gibi gerçekleşmiştir.

Tablo-5: *Puan Verme Yöntemine Göre Kullanılan Oyların Dağılımı*

Seçmenler	Politika A	Politika B	Politika C	Toplam
AN	7	2	1	10
DS	1	5	4	10
MP	4	1	5	10
Toplam	12	8	10	30

Bu tabloya göre kamusal karar alma sonunda en fazla puanı (12) alan politika A seçilmiştir.

D. Diğer Karar Alma Modelleri

a) Downs Yaklaşımı:Politikada Rekabet Modeli veya Demokrasinin Ekonomik Teorisi

Downs'ın yaklaşımının temel amacı siyasal yönetimin davranış modelinin geliştirilmesidir. Bu açıdan seçmenlerin ve politikacıların davranış biçimlerini açıklamaktadır. Modelde partilerin öncelikli amacı iktidara gelmektir. Partiler oylarını maksimize etmek isterken seçmenlerde faydalarını maksimize etmek peşinde koşmaktadırlar. Seçmenler; partilerden hangisinin beklediği geliri maksimize edeceğine bakarak oy verir. İki parti varsa tercih ettiğine oy verecektir. İkiden fazla parti olması durumunda diğer seçmenlerinde tercihlerini göz önüne alarak oy verecektir. Tuttuğu partinin kazanma şansını yüksek görüyorsa partisine , kazanma şansı yoksa tutmadığı partinin önünü kesmek başka bir partiye oy verebilecektir. Seçmen ileriye dönük olarak şimdiki seçimde kazanma şansı olmasa bile gelecek seçimde kazanacağını düşündüğü partisine oy verebilir. Tüm bu olasılıkların dışında seçmen çekimser kalabilir ve oyunu kullanmayabilir. Politikacılar ise yeniden seçilme şanslarını artırıcı şekilde hareket ederler. Oylarını maksimize etmeye çalışan hükümet bazı seçmenlere maliyetler yüklerken bazılarına da sübvansiyon yoluyla fayda sağlamaktadır. Bu, politikacıların hiçbir zaman kamu çıkarını gözetmeyecekleri anlamına gelmemektedir. Popülaritelerini yükseltecek politikaları benimsemektedirler. Politikacılar açısından kamu yatırımlarının önemi, kendisine oy kazandırıp kazandıramayacağı açısından önem taşımaktadır (Downs,1957).

Anthony Downs, politikacıların oy maksimizasyonunu gerçekleştirdiğinde, ortanca seçmen tercihinin, hala, çoğunluk oylamasının sonucunu belirlemede bir kriter olacağını belirtmektedir. İki adaylı bir seçimde seçmenin sağ ve sol partiler arasında bir tercih dağılımı yaptığını varsayalım. Adaylar iki farklı partinin üyeleri olarak sağ ve sol ideolojileri yansıtmaktadırlar. Her seçmen oyunu, kendi politik konumunu en iyi yansıtacak adaya verdiği durumda, iki aday dağılımın orta

noktasında bir konumda seçilecek demektir. Sol eğilimli olan aday, bulunduğu nokta itibariyle, daha solundaki oyları kaybetmeden merkeze doğru kayma şansını kullanabilir. Alternatif olarak, sağ eğilimli aday da aynı tercihi kullanabilir. Sonuçta, eğer her aday bu stratejiyi benimserse aşama ve aşama ortanca seçmen konumuna taşınacaklardır.

Bu analiz, iki partili bir sistemde uzlaşma politikalarının geliştirilmesinde yararlı bir referans olmaktadır. Bununla birlikte, bazı eleştirilerde yok değildir. Örneğin, Tullock üç partili sistemde parti programları farklı olduğundan, birtakım sınırlamalar ile oy maksimizasyonu stratejisinin olabileceğini belirtirken, Mueller merkeze doğru kayışlar sonucunda adayların, politik bağlılığının azaldığı şeklinde bir varsayım getirmiştir (Cullis ve Jones,1992:101-107)

Bir başka önemli husus politik partilerin konumuyla ilgilidir. Eğer partilerin rekabeti sağ-sol düzlemi ile ifade ediliyorsa, bireysel tercihler sosyal sıralamayla ilgili olarak benzerlik gösteriyor ve tek tepe noktalı (single peak) ise çoğunluk oylama dengesi gerçekleşebilmektedir. Ancak, politik partilerin tutumları kendi kendine içsellik gösteriyor ve politik konumları her seçimde yeniden değerlendirmeyi gerektiriyorsa farklı durumlar ortaya çıkabilecektir. Varsayalım ki bu partiler uygulanacak politikayla değil seçimi kazanmakla ilgileniyor olsunlar. Bu durumda, Hotelling-Downs modelinde olduğu gibi, iki parti rekabeti, partilerin orta noktayı seçmelerini yani merkeze yaklaşmalarını getirecektir. Partilerden herhangi biri bu platformu seçmez ve diğerleri gibi davranmazsa, muhtemelen seçimden yenik ayrılacaktır (Atkinson ve Stiglitz,1987:104)

b) Oy Maksimizasyonu Ve Ortanca Seçmenin Rolü

Anthony Downs, politikacıların oy maksimizasyonunu gerçekleştirdiğinde, ortanca seçmen tercihinin, hala, çoğunluk oylamasının sonucunu belirlemede bir kriter olacağını belirtmektedir.

İki adaylı bir seçimde seçmenin sağ ve sol partiler arasında bir tercih dağılımı yaptığını varsayalım. Adaylar iki farklı partinin üyeleri olarak sağ ve sol ideolojileri yansıtmaktadırlar. Her seçmen oyunu, kendi politik konumunu en iyi yansıtacak adaya verdiği durumda, iki aday dağılımın orta noktasında bir konumda seçilecek demektir. Sol eğilimli olan aday, bulunduğu nokta itibariyle, daha solundaki oyları kaybetmeden merkeze doğru kayma şansını kullanabilir. Alternatif olarak, sağ eğilimli aday da aynı tercihi kullanabilir. Sonuçta, eğer her aday bu stratejiyi benimserse aşama ve aşama ortanca seçmen konumuna taşınacaklardır (Cullis ve Jones,1992:106-107).

Bu analiz, iki partili bir sistemde uzlaşma politikalarının geliştirilmesinde yararlı bir referans olmaktadır. Bununla birlikte, bazı eleştirilerde yok değildir. Örneğin, Tullock üç partili sistemde parti programları farklı olduğundan, birtakım sınırlamalar ile oy maksimizasyonu stratejisinin olabileceğini belirtirken, Mueller merkeze doğru kayışlar sonucunda adayların, politik bağlılığının azaldığı şeklinde bir varsayım getirmiştir

Downs yaklaşımı, gerçeği basite indirgemesi nedeniyle bir çok siyasal davranışı ve farklı siyasal rejimleri açıklamaktan uzaktır. Buna karşılık devlet bütçesinin oluşturulması ve finansmanının paylaşılmasında ve de dengenin tanımlanmasını sağlayan mübadele mekanizmasının ortaya çıkarılmasında, hükümet ve bireylerin davranışlarına ilişkin belirli bir ağırlığa sahip hipotez ortaya koyması açısından önemlidir(Sönmez,1987:104)

c) Coleman Modeli:

Coleman, Arrow'un özellikle üçüncü koşulunu realiteye uygun bulmayarak ferdi tercihleri yansıtacak sosyal refah fonksiyonunun elde edilemeyeceğine itiraz eder. Coleman, fertlerin risk altında fayda maksimizasyonu motifi aracılığı ile rasyonel davranacaklarını söyler. Alınacak kararlar hakkındaki bilginin yetersizliği nedeniyle fertler subjektif değerlendirmelerde bulunurlar. Bu değerlendirme çerçevesinde umduğu faydayı maksimize edecek davranışlarda bulunur. Belirlilik durumunda olduğu gibi alternatif politikalar arasında sıralama yapılır. Kolektif karar alma sırasında politikacıların birbirlerini desteklemeleriyle fertler bir yandan faydalarını maksimize ederler diğer yandan da Arrow imkansızlık hipotezi tutarlı bir çözüme ulaşabilmektedir(Şener,1980:89)

d) Taraf Tutma(Logrolling) Modeli:

Buchanan tarafından geliştirilen model, koalisyon hükümetlerinin nasıl karar aldıklarını açıklamak yönünden önem taşır. Genel seçimler sonrasında hiç bir partinin gerekli çoğunluğu sağlayamaması, koalisyonları ve azınlık hükümetlerini gündeme getirmektedir. Bu yöntemle kolektif karar alma süreci gerçekleşmektedir.

Taraf tutma (logrolling) birtakım koşullar gerçekleştiğinde kaçınılmaz bir sonuçtur. Bu koşullar şunlardır:

i. Seçmenlerin değerlendireceği varsayımı altında, iki veya daha fazla farklı konunun bulunması;

ii. Seçmenlerin küçük bir miktarının bile, bireysel pazarlıkta, oy ticareti için uygulamaya yetmesi;

iii. Bireysel pazarlıklar ve oy ticaretinin yasal olması;

iv. Konular üzerinde seçmenlerin farklı düşüncelerinin varolması;

v. Konularla ilgili varolan düşüncelerin değişen yoğunlukları;

vi. Oylanacak konu üzerinde farklılıkların yerine yeknesak bir programın gündeme gelmesi (Downs,1961:197-98).

Sunulan politika tercihleri, politikacılara ve partilere taraf tutma için neden oluşturmaktadır. Bireyler arasındaki oy ticareti politik söylemler yoluyla desteklenmektedir. Politikacılar seçmenlerin çoğunlukla desteklediği konuları belirlerken, seçmenler için daha çok ortak olan konuları da belirlemektedir. A,B,C gibi üç seçmen/grup, seçilecek iki konu, temel varsayımımız olsun. Konulardan biri savunma harcamaları, diğeri ise Avrupa Birliğine üyelik konusu olsun. Yapılan seçimde A ve B seçmen/gruplarının çoğunluğu kazandığını

düşünelim. Bu iki seçmen/grupda ulusal savunma harcamalarının arttırılmasını savunurken, azınlıkta kalan C, savunma harcamalarında azaltılmaya gidilmesini tercih etmektedir. Bu koşullar altında, partiler için taraf tutma modeli gündeme gelebilir. Savunma harcamalarının azaltılması ile, gerek A gerekse B tarafından savunulan bir politika arasında bağlantı kurulabilirse bir tercih yaratılabilmektedir. Örneğin, B seçmeni ülkesinin Avrupa Birliğiyle ilişkilerinin artmasını destekliyor olabilir. Bir parti programı ile, "Avrupa Birliği bütçesine katılımı gerçekleştirmekle savunma harcamalarının azalacağı" şeklinde bir öneri sunmak, B ve C seçmenleri arasında bir anlaşmayı getirebilmektedir. Sonuç olarak, bu yolla her seçmen özel bir tercihe sahip olarak ve istemediği sonuçtan korunduğunu düşünerek bu öneri için oy atabilecektir (Cullis ve Jones,1992:105).

Ancak bu sonuç, toplum için, refahın en çoğa çıkarılması anlamına gelmemektedir. Bir diğer partinin ikinci bir ortaklığı teklif etmesi, diğer ihtimallere kapıyı açmaktadır. Öte yandan, bir partinin beklediği desteği etkileyen unsurlardan biri de, tercihlerin şiddetiyle ilgili bilgi sahibi olmaktır. Bundan dolayı, bir partinin politika tercihinde bulunurken, toplam seçmen desteğinin her durumda ve hangi önemde olduğunu da ölçmesi gerekmektedir.

Koalisyon hükümetlerinde kolektif kararlar, taraf tutma ve oy ticareti modellerine uygun olarak alınmaktadır. Koalisyona giren partiler, önem verdikleri konuların koalisyon protokollerinde yer almasını sağlayarak, diğer bazı programlarından vazgeçmektedirler.

III.Sonuç

Kamusal karar alma mekanizmasında ortaya konulan yöntemlerin herhangi birisini "ideal yöntemdir" şeklinde tanımlama olanağı bulunmamaktadır. Her yöntemin sağlamış olduğu avantajların yanında, sakıncalarının da olduğu bir gerçektir. İdealize edilmiş bir ortamda karar alma sürecine katılan bireylerin aynı görüşleri paylaşmaları, karar almada sorunsuz bir yöntem olarak görülse de realiteyi kapsamayan bu durumun uygulanabilmesi olası görünmemektedir. Böylesi bir zorlayıcı mekanizmanın demokratik içerikten yoksun olduğu söylenebilir. Tüm bu çalışmaların altında yatan temel amaç, kamusal kararlar sonucunda tüm bireylere fayda sağlayıcı bir politika bulunabilir mi veya bazı bireylere fayda sağlayıcı politikaların uygulanması durumunda zarar gören kesimlerin bu zararlarının nasıl minimize edileceğidir.

Doğrudan demokrasilerde tam oybirliği yönteminin uygulanması, teoride optimalite açısından destek bulmasına rağmen, özellikle oylamaya katılanların tamamının aynı konu üzerinde olumlu oy kullanma gerekliliği uygulanmasını zora sokmaktadır. Bununla birlikte, yaklaşık oybirliği kuralının yerel düzeyde kullanılabilirliği vardır. Bu yöntemin azınlıkta kalanların sayısını azaltması nedeniyle olumlu yönü olduğu söylenebilir. En adil oylama yöntemi olduğu tartışılmakla beraber çoğunluk kuralının, kamusal tercihi yansıtmada genellikle kullanılan yöntem olduğu kabul edilmektedir. Öte yandan, seçmen, politikacı veya

siyasi partilerin tercihlerini tutarlı bir şekilde sıralamaları halinde paradoksal durumun ortaya çıkmayacağı da bilinmelidir.

Wicksell'in önerisi her ne kadar uygulanamaz görünse de kaynak dağılımı ve gelir dağılımı arasındaki ilişkileri ortaya koyması önemlidir. Kamusal seçim okulu Wicksell'in kararların doğru alındığı varsayılarak kaynak dağılımı üzerinde durmuştur. Etkin kaynak dağılımının tüm bireylere fayda sağlayacağı kabul edilmektedir. Tullock, Rawl, Buchananın çalışmaları adaletli karar verme kurallarının ancak oybirliği ile sağlanabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak oybirliği kuralının gerçekleşmesi daha öncede vurgulandığı gibi neredeyse olanaksızdır. Olanaklı olduğu durumlarda da tercihlerin doğru olduğunun kesinliği yoktur. Üstelik bu sonuca erişebilmek için zorlayıcı yasal düzenlemeye gitmek de daha büyük sorunlar yaratabileceği gibi demokratik mekanizmaları esas alan süreçte sıkıntılar doğurabilir. İdealize edilmiş koşullardan daha çok realiteyi gözönüne alan ve uygulanabilir yöntemlerin seçilmesi sistemin işler hale getirilmesi açısından daha büyük önem taşımaktadır. Oybirliği ilkesi kadar kesin sınırları olmayan yöntemlerde Pareto anlamındaki etkin kaynak dağılımında kullanılabilir. Çoğunluk ilkesi bu anlamıyla gelirin yeniden dağılımını sağlayıcı en iyi yöntem olarak kabul edilmektedir. Ancak bu yöntemde de alınan gelirin yeniden dağılımını sağlayacak kararların devresel çoğunluklara neden olabileceği anlaşılmaktadır. Bu durumda devresel çoğunluğa yol açmayacak yöntemler üzerinde görüş birliğine varmak gerekmektedir. Bu konudaki pozitif incelemeler oylama sonuçlarına ilişkin istikrarsızlıkları, etkinsizlikleri, ve rasyonel olmayan durumları gösterirken normatif incelemeler olanaksızlık kanıtlarıyla hareket etmektedir. Tüm bunlar ise uygulanacak yöntemin alınacak kararın türüne, kararın alındığı topluluğun yapısına, topluluğu oluşturan kurum ve kuruluşlar ile bireylerin durumuna, karar alma mekanizmasını geçerli kılan demokratik mekanizmanın işlerliğine vb pek çok nedene bağlı olduğunu göstermektedir. Bu konuda bile teorik bazda uzlaşma sağlanamamışken, bir yöntemin daha iyi olduğunu iddia ederek sonuna kadar savunmak sübjektif bir değer yargısından öte bir anlam taşımayacaktır.

Siyasal karar almada oylama yöntemlerini temsili demokrasiler açısından incelerken ve kamusal tercihi yansıtma açısından değerlendirirken birçok faktörü göz önüne almak gerekir. Siyasi partilerin ve seçmenlerin bilinç düzeyi, bilhassa seçmenlerin bilgi edinme istekleri kadar etkilendikleri faktörlerin çeşitliliği de değerlendirilmesi gereken faktörlerdir. Ancak kanımızca, değerlendirilmesi gereken en önemli hususlardan biri, ülkelerin kendine özgü koşullarıdır. Günümüzde ülkemiz ve Batı Demokrasileri açısından koşullar ve izlenen süreç farklı olmakla birlikte, sonuçta gerekli çoğunluk sağlanamadığı için kolektif kararların alınabilmesi , koalisyon hükümetlerine düşmektedir. Bu anlamda, partilerin ve dolayısıyla parti tabanının, bu koşullarda hükümet edildiğinde, uygulamak istediği politikaların tamamını yaşama geçirmesi imkansızdır. Bu noktada, kamusal tercihin yansıması en çok tercih edilen politikadan en aza doğru bir sıralamayı ve bunlar üzerinde uzlaşmaya varmayı gerekli kılmaktadır.

Toplumsal bağların güçlendirilmesi, demokrasinin işleyişi açısından önem taşımaktadır. Ancak kamusal tercihin etkin bir şekilde yansıması sürecinde özellikle siyasi partilere büyük görevler düşmektedir. Siyasi çıkar çatışmasının yoğunlaştığı ortamlarda uzlaşma ve diyalogun yeterli düzeyde olmaması durumunda sorunlar yaşanabilir. Toplumsal dönüşüm ve etkileşim sancıları yaşayan toplumlarda demokratik ve siyasi kültürün yeterli düzeye gelmemesinin yarattığı özel koşullar bir noktadan sonra tüm teorik açıklamaları yanıltırcasına demokrasi dışı arayışlara ve demokrasiyi kendine özgü yorumlarla uygulamaya veya dışlanmanın yarattığı yalnızlık duygusuyla radikalleşmeye itebilir.

Abstract: The need for collective decision making process arises from market failure. Government action and decision create very important result such as resources allocation effect or income distribution effect..This paper attempts to describe the different methods used by collective decision . This papers not aim to explain which of the methods is the best. The answer of this question very diffucult. Because the result depends on various factors.. That is why in this paper examine collective decision making process and its methods.

Kaynakça

AKTAN,C.C.(1991), "Pozitif Kamu Tercihi Teorisi ve Normatif Temelleri", **Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat,** (J.M.Buchanan, "Politics Without Romance: A Sketch of Positive Public Choice Theory and Its Normative Implication", IHS Journal'dan Çeviri), İzmir.

ASHENFELTER, O -KELLY, S.Jr. (1975) "Determinants of Participation in Presential Election", *Journal of Law and Economy,* Vol:18 pp:695-733

ATKINSON,A.B.&STIGLITZ,J.E.(1987), **Lectures On Public Economics,** McGraw-Hill Book Company.

BATIREL,Ö.F.(1990), **Kamu Maliyesi Teorisine Giriş,** Mar. Üniv. Yayın No.492, İkt. ve İdr. Bil. Fak. Yayın No.388, İst.

BUCHANAN,J.M.(1954)," Individual Choice In Voting And The Market", *Journal of Political Economy,* Vol.62.

BUCHANAN, J.M. (1975) "Public Finance and Public Choice" *National Tax Journal,* Vol28(4), pp:383-394 Çev:Turan Yay, EKER, A ve AKTAN C.(Ed) Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat İçinde, 1991, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

CAVANAGH, T.E. (1981) "Changes in American Voter Turnout", *Political Sciences Quarterly,* Vol:96, pp:53-65

COLEMAN,J.S.(1966)," Foundations For A Theory of Collective Decisions", *The American Journal of Sociology,* Vol.71, No.6.

CULLIS,J.&JONES,P.(1992), **Public Finance And Public Choice: Analytical Perspectives,** MacGraw-Hill Book Company.

DOWNS, A. (1957) **An Economic Theory of Democracy,** New York, Herper and Row

DOWNS,A.(1961), "In Defense of Majority Voting", *The Journal of Economic Literature*, Vol.69.

FREY, B.S. (1971) "Why do High Income People Participate More in Politics" *Public Choice,* Vol:46(2),pp:141-46

KONGAR,E.(1985), **Türkiye'nin Toplumsal Yapısı,** 5.Baskı, Remzi Kitabevi, İst.

LEE.D.R. (1988) "Politics, ideology and the Power of Public Choice", *Virginia Law Review,* Vol:74(2) pp:191-199

LITTLE, I.M (1952) "Social Choice and Indivudual Values", *Journal of Political Economy,* Vol:60 pp:422-432

MUELLER,D.(1976), "Survey On Public Choice, The Journal of Economic Literature, Vol.14, No.2.395-433

MUELLER D.C. (1987) "The Voting Pradox" pp:77-99 in ROWLEY C.K. (ed) **Democracy and Public Choice:**Essey in Honour of Gordon Tullock, Oxford:Basil Blackwell

RIKER, W.H.SORDESHOOK, P.C. (1968) "A Theory of the calculus of Voting" *American Political Science Review,* Vol:62(1), pp:25-42

SÖNMEZ, S.(1987), **Kamu Ekonomisi Teorisi**, Teori Yayınları, Ankara

ŞENER,O. (1998), **Kamu Ekonomisi**, Alkım Yayınları 6.Baskı, İstanbul

.....(1980), **Kolektif Karar Alma Mekanizması,** Kalite Matbaası, Ank.

UYGUR,E.(1993), "Enflasyonun Aktörleri, Faktörleri ve Anti-Enflasyonist Politikalar", *İşletme ve Finans,* Vol.91, Ank.